

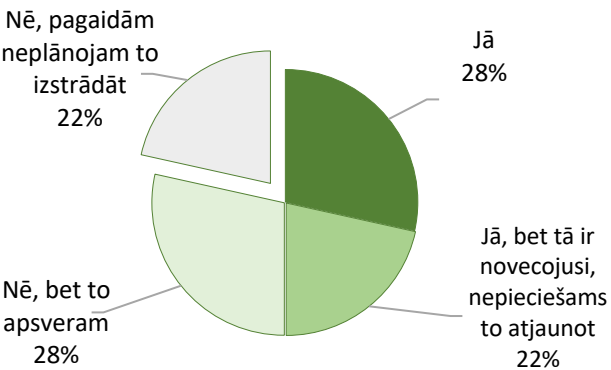

LATVIJAS LAUKU KOPIENAS PLĀNO SAVU NĀKOTNI: STRATĒGIJU VEIDOŠANAS PIEREDZE UN IZAICINĀJUMI

Biedrība “Latvijas Lauku forums” 2024. gadā veica aptauju un intervijas, lai izzinātu lauku kopienu un nevalstisko organizāciju (NVO) pieredzi un pieejas savas darbības ilgtspējīgai plānošanai. Izpētes mērķis bija noskaidrot, vai un kādā veidā kopienas veido savu stratēģisko redzējumu, kādi ir galvenie izaicinājumi un iespējas šajā procesā.

Kopienas stratēģija – nepieciešamība vai formalitāte?

Aptauja piedalījās 145 lauku kopienas un nevalstiskās organizācijas. Puse no aptaujas dalībniekiem norādīja, ka tiem ir izstrādāta stratēģija, tomēr nedaudz vairāk kā piektā daļa (22%) atzina, ka stratēģija ir novecojusi un ir nepieciešams to atjaunot.

Vai Jūsu organizācijai / kopienai ir izstrādāta darbības stratēģija, attīstības plāns, vīzija? (n-145)
Avots: LLF, Lauku kopienu un NVO aptauja 2024

No aptaujātajām lauku kopienām un NVO tikai 28,8% norādīja, ka tām ir izstrādāta darbības stratēģija. Visbiežāk stratēģijas ir izstrādātas pieredzējušām, ilggadīgām organizācijām vai organizācijām ar deleģētām funkcijām kā, piemēram, vietējām rīcības

grupām. Tāpat stratēģija, darbības plāns vai stratēģiskais redzējums ir izstrādāts arī kopienām, kas sevi pieteikušas atpazīstamības zīmei “Viedais ciems”. Šajos dokumentos kopienas un NVO ir noteikušas kopienas mērķus, galvenos uzdevumus, veikušas stipro un vājo pušu analīzi utt. Vairāk nekā piektā daļa (21,2%) uzskata, ka stratēģija nav nepieciešama, savukārt 28% organizāciju šobrīd saskata šādu nepieciešamību, bet trūkst resursu kvalitatīvas stratēģijas izstrādei.

Kas motivē kopienas veidot stratēģijas?

Aptaujas intervijas atklāj vairākas tendences, kas ietekmē to, kā un kāpēc kopienas veido savas darbības plānošanas stratēģiskos dokumentus:

Kopienas līdera loma - kopienas līdera pieredze un redzējums lielā mērā nosaka to, vai kopienai ir izstrādāta sava stratēģija, kā arī tās kvalitāti. Visbiežāk kopienas, kuru līderis vai aktīvisti profesionālajā darbā ir iesaistīti attīstības plānošanas procesos, šīs prasmes un zināšanas pārnes arī uz kopienas līmeni. Šādi līderi spēj sistemātiski apkopot kopienas mērķus, uzdevumus, resursus un izaicinājumus, īstenojot pārdomātākas un organizētākas stratēģiskās rīcības, kas palīdz risināt ne tikai noteiktas ikdienas vajadzības, bet plānot arī ilgtermiņa darbības, kuru rezultāti kopienai būs sajūkami

pēc garāka laika perioda. Piemēram viedais ciems Jaunciemā Saldus novadā, plāno un īsteno daudzdzīvokļu māju renovāciju, lai piesaistītu jaunus ienācējus savai teritorijai.

Ārējie stimuli. Vairākas kopienas izstrādājušas stratēģijas kādu ārējo faktoru ietekmē. Piemēram, kopienas stratēģija ir bijusi prasība finansējuma saņemšanai vai kritērijs kādā konkursā. Tāpat aktīvi tiek izmantotas pieejamās atbalsta programmas, kas ļauj kopienām un NVO piesaistīt resursus savas stratēģiskās darbības attīstībai, t.sk. stratēģiju izstrādei.

"Stratēģija galvā" pieeja – vairāku kopienu pārstāvji intervijās norādīja, ka, lai arī nav izstrādāts kopienas stratēģiskais dokuments, tomēr kopienai ir redzējums par kopienas darbību, nepieciešamajam attīstības virzieniem un veicamajiem darbiem. Šāda pieeja raksturīgāka mazākām kopienām, kur resursu trūkums vai citi iemesli nerada nepieciešamo apstākļus, lai stratēģiskais dokuments tiktu izstrādāts un kopiena lielā mērā paļaujas uz vadītāja vai aktīvistu individuālajām zināšanām par kopienas vajadzībām un nākotnes redzējumu. Šo pieeju var raksturot kā "stratēģiju galvā", jo, neskatoties uz skaidru redzējumu, plāns nav rakstiski dokumentēts.

Kopienų **pieejas stratēģiju izstrādē ir daudzveidīgas.** Ir kopienas, kas organizē plašas diskusijas un iedzīvotāju forumus, piesaistot ekspertus, savukārt citas paļaujas uz nelielu cilvēku grupu – aktīvāko kopienas cilvēku kopdarbu stratēģijas izstrādē. Tāpat ir kopienas, kuru stratēģijas sagatavošana ir bijusi viena cilvēka pārziņā, pārējiem iesaistoties vēlākā posmā tās apspriešanā. Nav vienas pareizās pieejas kopienas stratēģijas veidošanā, tomēr ir būtiski stratēģijas tapšanā nodrošināt pēc iespējas plašāku kopienas iesaisti, lai nodrošinātu, ka tā ietver un risina kopienai kopumā aktuālas vajadzības un ir balstīta kopienai pieejamajos resursos, t.sk., vietējās zināšanas, pieredze, prasmes un kontaktus. Kvalitatīva stratēģija ne tikai iekļauj aktuālos izaicinājumus un vajadzības, bet arī nodrošina ilgtermiņa atbalstu no visas kopienas tās īstenošanai. Visas kopienas iesaistīšana ļauj efektīvāk apzināt kopienas

iekšējos resursus, t.sk., vietējās zināšanas, pieredzi, prasmes un kontaktus, kas ļauj ne tikai stratēģiju veidot spēcīgāku un daudzpusīgāku, bet arī to ieviest pilnvērtīgāk aktivizējot visu tai pieejamos resursus.

Regulāra stratēģijas pārskatīšana un aktualizēšana ir būtiska, lai tā "dzīvotu" līdz kopienas pārmaiņām un pielāgotos mainīgajiem apstākļiem, vienlaikus nezaudējot kopienas pamatvērtības un galvenos mērķus. Aptaujas rezultāti liecina, ka tikai atsevišķas kopienas regulāri pārskata savas stratēģijas.

Kopienų stratēģiju saturiskie fokusi

Ekonomiskās aktivitātes veicināšana ir dominējoša vajadzība kopienu stratēģijās. Tā aktualizē nepieciešamību atbalstīt vietējos uzņēmējus, mājražotājus, veidot vietējo produktu vai zīmola atpazīstamību, kā arī tirdzniecības vietas. Vairākās kopienās stratēģiskais mērķis ir vērsts uz jaunu darba vietu radīšanu un vietējo resursu izmantošanu. Tiesa, tikai nedaudzās stratēģijas ir iekļautas rīcības, kas ļautu noprast, kādā veidā un ar kādiem resursiem kopiena virzīsies uz šī mērķa sasniegšanu.

Tāpat nozīmīga loma kopienu stratēģijās ir **kultūras un vēsturiskā mantojuma saglabāšanai**, kas bez kopienai nozīmīgu kultūrvēsturisko vietu un objektu sakopšanas vai atjaunošanas, ietver arī zināšanu nodošanu no paaudzes uz paaudzi, kā arī tā aktīvu izmantošanu tūristu piesaistei. Vēl viens kopienu stratēģijās raksturīgs saturiskais fokuss ir **kultūras pasākumu un vietējās sabiedrības iesaistes** veicināšana. Kopienas organizē svētkus, festivālus, tajās aktīvi darbojas pašdarbības kolektīvi, stiprinot vietējo iedzīvotāju vietas un kopienas piederības sajūtu.

Visbeidzot, vairākas kopienas vērš uzmanību uz **vietējās teritorijas attīstību**, īpaši infrastruktūras uzlabošanu, piemēram, ceļu sakārtošanu, pakalpojumu pieejamības nodrošināšanu. Pagaidām kopienas ir piesardzīgas attiecībā uz inovatīviem risinājumiem attīstīšana kopienas vajadzību risināšanai.

Stiprās puses

Līdzdalības resursi – kopienas visprecīzāk identificē savas vajadzības, jo tās ir tuvu problēmām un risinājumiem. Vietējie iedzīvotāji ir visvairāk ieinteresēti, lai tiktu izmantoti kopienas iekšējie resursi, tāpēc viņi aktīvi iesaistās stratēģiju izstrādē.

Elastība – kopienām ir spēja pielāgoties dažādiem apstākļiem, tostarp veicinot eksperimentus un inovācijas, piemēram, sociālās uzņēmējdarbības projektus vai zaļās iniciatīvas.

Empātija un solidaritāte – kopienas bieži izrāda augstu sociālo atbildību un savstarpējo atbalstu, veidojot drošības tīklu tiem, kas ir visneaizsargātākie un atbalsts visvairāk nepieciešams.

Vājās puses

Ierobežoti resursi – daudzām kopienām trūkst gan finanšu, gan cilvēkresursu, lai pilnvērtīgi īstenotu savas stratēģijas, tas apgrūtin kvalitatīvu ilgtermiņa plānu izstrādi un arī īstenošanu.

Pretestība pārmaiņām – kopienām, kuras ir piesardzīgas un pieturas pie principa "*viss ir labi tā, kā ir*", ir grūtāk veikt būtiskus uzlabojumus un ieviest jauninājumus, kas ļautu kvalitatīvi risināt kopienas vajadzības un kopienas teritorijai attīstīties.

Zināšanu un ekspertīzes trūkums kvalitatīvu stratēģiju izstrādei.

Iespējas

Stratēģijas kā instruments – stratēģija var kļūt par vērtīgu rīku, lai veicinātu kopienas pašpietiekamību un ilgtspēju, ja to izmanto efektīvi un jēgpilni, nevis kā formālu prasību.

Atvērtība pārmaiņām ir iespēja stimulēt inovācijas un pārmaiņas kopienu darbībā, atveroties jaunām pieejām un mazāk paļaujoties uz zināmiem, bet aktuālajai situācijai vairs neatbilstošiem risinājumiem.

Draudi

Pastāvīgi ārējie izaicinājumi: ekonomiskie, sociālie, ģeopolitiskie izaicinājumi prasa arvien jaunus resursus un risinājumus, kas var radīt spiedienu uz kopienām.

Nedroša finansēšana: Nepietiekams un nepastāvīgs finansējums apdraud stratēģiju īstenošanu un ilgtspējīgu attīstību.

Lauku kopienu un NVO vidū pieaug izpratne par ilgtspējīgas darbības nozīmi, kas prasa stratēģisku plānošanu gan vajadzību apzināšanai, gan resursu izvērtēšanai, gan ilgtermiņa attīstībai. LLF apkopotie dati atklāj, ka, lai arī daudzas kopienas aktīvi strādā pie stratēģiju izstrādes, šī prakse bieži vien ir balstīta ārējo faktoru ietekmē. Stratēģiskā plānošana vēl ne vienmēr ir nostiprinājusies kā pašsaprotama darba daļa, un tās

nozīme kā efektīvam instrumentam tiek novērtēta pakāpeniski. Lai kopienas spētu pilnībā īstenot savus plānus un attīstītos ilgtspējīgi, nepieciešams regulāri pārskatīt un pielāgot stratēģijas mainīgajiem apstākļiem, kā arī nodrošināt papildu atbalstu un resursus. Stratēģijas būtu jāizmanto kā praktisks rīks, kas veicina kopienas izaugsmi un ilgtermiņa stabilitāti, sekmējot tās noturību un pašpietiekamību nākotnē.

Apkopojums ir sagatavots ar Sabiedrības integrācijas fonda finansiālu atbalstu no Kultūras ministrijas piešķirtajiem Latvijas valsts budžeta līdzekļiem. Par dokumenta saturu atbild Latvijas Lauku forums.

Kultūras ministrija

Sabiedrības integrācijas
fonds